ПРАВО ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА

УДК 341.171

АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ЗАКОНОДАВСТВА З ДОСТУПУ ДО АДМІНІСТРАТИВНОЇ ІНФОРМАЦІЇ: РЕКОМЕНДАЦІЇ РАДИ ЄВРОПИ № R (81) 19 ТА R 2002 (2)

Анатолій ЛИТВИНЕНКО,
студент магістратури факультету міжнародних відносин
Львівського національного університету імені Івана Франка

SUMMARY

The article is a constituent of the author's European Freedom of Information legislation research, involving their international standard legal base between the 1970 and 2015 loop. At present, this topic is badly underexamined despite the European countries possess a 40-year-old FOIA experience. The Council of Europe Recommendations, R (81) 19 and R (2002) 2, adopted in 1981 and 2002 appropriately, are taken as an example. The author has conducted a comparative analysis including both acts and has researched their impact on the foregoing acts dealing with international FOI standards around Europe and the whole world.

Key words: Freedom of Information, FOI legislation, Council of Europe, Data protection, Human rights.

АНОТАЦІЯ

Стаття є елементом дослідження автора на тему особливостей законодавства держав Європейського Союзу з доступу до адміністративної інформації та нормативно-правових аспектів їх міжнародних стандартів протягом 1970–2015 рр. Нині зазначена тематика є маловивченою, незважаючи на те, що Європа має понад 40-річний досвід FOIA. Як приклад наведено дві Рекомендації Ради Європи – R (81) 19 та R (2002) 2, 1981 та 2002 року відповідно. Проведено компаративний аналіз двох актів та досліджено їх вплив на подальші нормативні акти, які визначають стандарти законодавства з доступу до адміністративної інформації в Європі та світі.

Ключові слова: Свобода інформації, Закон про доступ до адміністративної інформації, Рада Європи, захист даних, права людини.

Постановка проблеми. У середині 1970-х років Рада Європи починає напрацювання щодо визначення стандартів законодавства з доступу громадян до адміністративної інформації (далі – *Freedom of Information Act*, *FOIA*), які згодом перетворюються в рекомендації для держав-членів, а через три десятиліття – у повноцінну конвенцію з доступу до офіційних документів, обов'язкову до виконання [6; 7]. Після скликання тематичного колоквіуму в м. Грац в Австрії 21–23 вересня 1976 року, у якому взяли участь експерти з Австрії, Франції та Швеції, протягом 1978 року *Комітет експертів з органів влади та доступу до інформації* створив документ, який визначав загальні принципи та визначення, що таке *FOIA*, для чого саме потрібен такий закон і чому Рада Європи підтримує їх впровадження [6; 7]. Пройшовши через декілька етапів важких дебатів, 1 лютого 1979 року приймається Рекомендація 854 (1979), у якій уперше згадується про існування в країнах Європи законодавства з доступу до адміністративної інформації та засвідчується підтримка Радою Європи таких нормативних актів [7; 10].

Щоправда, самих стандартів цих нормативних актів (хоча Нідерланди, Франція, Швеція, Норвегія та Данія протягом 1970–1980 років уже прийняли *FOIA*) Рекомендація не містила, а отже, носила лише узагальнюючий характер. Враховуючи все вищенаведене, стаття ставить за **мету** проаналізувати еволюцію міжнародних стандартів законодавства з доступу до адміністративної інформації на прикладі двох Рекомендацій Ради Європи – R (81) 19 та R (2002) 2, за допомогою положень яких можна відслідкувати еволюцію стандартів свободи інформації та їх вплив на подальші нормативні акти.

Виклад основного матеріалу. Весною 1980 року Комітет експертів з органів влади та доступу до інформації здійснює розробку нового документа, який отримав назву *Рекомендація № R (81) 19* «*Щодо доступу до інформації, які перебувають у володінні органів державної влади*»[1] та був ухвалений 25 листопада 1981 на 340 засіданні Заступників Міністрів Ради Європи [5; 11].

На відміну від попереднього документа Рекомендації 854 (1979) у R (81) 19 значно більше приділено увагу не загальним принципам, а положенням безпосередньо FOIA. Цими пунктами Рада Європи відповідно до Преамбули «*…урядам держав-членів керуватися в їх законодавстві і практиці принципами, прикріпленими в цій рекомендації*». З'являються цілком нові положення: закріплюється право *кожної* людини (пр. 1) отримувати інформацію через спеціальний запит («*FOIA-request*»); чітко визначені види екземпцій (пр. 5); а відмова в наданні інформації повинна суттєво обґрунтовуватися (пр. 7) та підлягає оскарженню (пр. 8). [9, с. 232–236; 11].

Загалом Рекомендація № R (81) 19 містила в собі лише 8 принципів, на які мали б спиратися держави-члени Ради Європи під час укладання нормативно-правових актів щодо доступу до адміністративної інформації. Загальних принципів FOI, які викладені в преамбулі, у порівнянні з 854 (1979) значно менше, однак міститься посилання на цей документ, відповідно, вони не дублюють її:

[1] В оригіналі: Recommendation No. R 81 (19) On the Access to Information Held by Public Authorities.

– Рада Європи прагне досягти більшої єдності між своїми членами;

– Рада Європи враховує важливість достовірної інформації, пов'язаної зі справами держави в демократичному суспільстві;

– Рада Європи враховує, що доступ до інформації сприятиме зміцненню впевненості суспільства до влади.

Принципи Рекомендації № R (81) 19 наведені нижче[2]:

I. Кожен відповідно до юрисдикції держави-члена має право отримувати на вимогу запиту інформацію, яка перебуває у володінні органів державної влади;

II. Задля забезпечення доступу до інформації потрібно запровадити ефективні та необхідні для цього міри [11];

III. Доступ до інформації не можна обмежувати на основі відсутності специфічного інтересу особи до тої чи іншої справи [11];

IV. Доступ до інформації повинен здійснюватися на основі принципу рівності;

V. Нижчезазначені принципи повинні застосовуватися тільки до цих обмежень, які виходять із потреб демократичного суспільства з метою захисту національних інтересів (державна та суспільна безпека, громадський порядок, економічний добробут країни, запобігання злочинам, уникнення розголошення інформації, отриманої конфіденційно); а також задля захисту приватності та інших законних інтересів особи; [11]

VI. Будь-який запит на інформацію повинен розглядатися в розумних часових межах;

VII. Надаючи відмову в доступі до інформації, орган державної влади має *мотивувати* причину своїх дій на основі норм національного законодавства;

VIII. Будь-яка *відмова* в наданні інформації може переглядатися на вимогу.

Враховуючи ці принципи, можна зробити висновок, що Рекомендація Ради Європи № R (81) 19 є продовженням 854 (1979) з поглибленням у принципи, на основі яких має функціонувати сам закон FOIA [10; 11]. На думку нідерландського юриста *К. Янсен*, недоліком цієї рекомендації є те, що вона не містить положень стосовно активної публікації адміністративної інформації. Крім того, як стверджує К. Янсен, попри величезний моральний авторитет, деякі держави-члени не квапилися з її імплементацією. Наприклад, *Італія* та *Люксембург* залишили за собою право вирішити, чи виконувати зазначену рекомендацію або ні. Серед недоліків цієї рекомендації можна відмітити *відсутність* положень щодо проактивної публікації, а також будь-яких конкретних вказівок щодо «необхідних мір» (пр. I) та процедури оскарження, які фактично «віддані на відкуп» державам-членам Ради Європи. Передбачалося, що ці положення сформуються «на місці», однак практика *Нідерландів* показала, наскільки проблемною є відсутність незалежних комісій, а практика *Франції* продемонструвала недосконаліть консультативного характеру цих самих комісій за відсутності в неї будь-яких повноважень примусу [9, с. 232–236].

Рекомендація Ради Європи № R (81) 19 мала доволі відчутний вплив на подальші нормативні акти, прийняті в Євросоюзі щодо FOI. Так, вона неодноразово згадується в R(2002) 2, а в коментарі до Преамбули Конвенції Ради Європи CETS № 205 її охарактеризували як «*перше правове і політичне вираження*» («*the first political and legal expression*») [5].

Рекомендація R 2002 (2) – нормативний акт, ухвалений Комітетом Міністрів Ради Європи 21 лютого 2002 на його 784 засіданні, створений як сучасна рекомендація державам-членам ЄС щодо стандартів FOIA. На відміну від Регламенту 1049 (2001) вона цілковито й повністю присвячується законам із доступу до адміністративних документів держав-членів Євросоюзу та є розширеною, осучасненою та вдосконаленою версією Рекомендації R (81) 19 від 25 листопада 1981 року. *Х. Янсен* відзначає, що достатньо велику роль у створенні принципів *Конвенції CETS № 205* поряд з іншими документами зіграла саме R (2002) 2 (зміст цієї Рекомендації майже повністю ліг в основу I її розділу). Вона також не є загальнообов'язковою до виконання на відміну від свого наступника (CETS № 205) [2, с. 1–3; 4; 5; 9, с. 234–237].

Загалом у цій рекомендації унаслідується чимало старих принципів із часів R (81) 19, зокрема проголошення FOIA як вкрай необхідного нормативного акта для формування політичної позиції суспільства, контролю за діяльністю влади, інструмента, який підвищує ефективність державного управління, та водночас хорошого засобу для боротьби з корупцією. Значною є роль активної та пасивної публікації адміністративних документів органами влади. Так, одне з положень преамбули R (2002) 2 повністю повторює пункт преамбули R (81) 19: *«Держави-члени мають докласти всіх можливих зусиль, аби забезпечити доступність інформації для суспільства, враховуючи захист інших прав та законних інтересів*» [2, с. 1–3; 9, с. 234–237].

Поруч зі старими принципами щодо відсутності необхідності запитувача мотивувати своє звернення постають і нові, зокрема щодо мінімізації процедур, пов'язаних із їх оформленням (п. V); з'являються детально прописані правила проактивної публікації, обробки запитів та форми доступу до матеріалів (п. VI–VII, XI), випрацювані переліки обмежень на доступ до адміністративної інформації (п. IV) та процедура оскарження (п. IX). Преамбула цього документа зазначає, що принципи зазначеної рекомендації становлять лише мінімальний набір стандартів [2, с. 1–3; 4].

Постулати щодо FOI в Рекомендації № R (2002) 2 має декілька складових, зокрема преамбулу, відповідно до якої закон із доступу до адміністративної інформації дозволяє виконувати такі функції:

– формувати суспільству адекватний погляд на події, які відбуваються в державі, формувати критичну точку зору на стан суспільства, у якому вони живуть, та щодо органів влади, відповідно, заохочуючи участь публіки в державних справах, які становлять загальний інтерес;

– посилює ефективність органів управління та допомагає підтримати їх цілісність, уникаючи ризику виникнення корупції;

– сприяє підтвердженню легітимності органів управління як інстанцій державних послуг та посилює довіру людей до них [4].

Рекомендація R (2002) заснована на таких нормативних актах:

– Рекомендація № R (81) 19 від 25 листопада 1981 року;

– Декларація Ради Європи зі свободи вираження й інформації від 29 квітня 1982 року;

– Конвенція ETC № 108 щодо захисту осіб стосовно автоматизованої обробки персональних даних (від 28 січня 1981 року);

– Конвенція з доступу до інформації, громадянської участі в прийнятті рішень та доступу до правосуддя в справах навколишнього середовища (Орхуцька конвенція від 25 червня 1998 року) [1; 8, с. 3–6].

[2] Переклад принципів цієї рекомендації є дослівним, однак деякі елементи є «згладженими» для зручності читача.

– Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи № (91) 10 від 9 вересня 1991 року щодо зв'язку з третіми сторонами персональних даних, які перебувають на балансі органів державної влади [2, с. 1–3; 5].

– Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи № (97) 18 від 30 вересня 1997 року щодо захисту персональних даних, збір та обробка яких проводиться в статистичних цілях;

– Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи № R (2000) 13 від 13 липня 2000 року щодо європейської політики з доступу до архівів [2, с. 1–3; 7, с. 103].

– У Коментарі до R (2002) 2 також згадується описаний у цьому розділі Регламент Європарламенту та Ради Європи № 1049 (2001) [2, с. 8].

Рекомендація № R (2002) 2 складається з 11 підрозділів (параграфів), кожен із яких фактично відтворює стандартизовані положення законів FOI (без урахування деяких деталей, як-то: конкретні терміни розгляду, механізми несудового оскарження рішень уповноважених інстанцій та інші положення, які виходять з особливостей національного права держав-членів ЄС):

I. *Визначення*. У цьому параграфі подано загальні стандарти визначень «*public authorities*», уповноважені інстанції та особи, які підпадають під дію FOIA (у *Рекомендації № R (81) 19* вони відсутні). Вираз «*органи влади*» в цій рекомендації означає:

i[3]. Уряд та органи управління на національному, регіональному чи локальному рівнях [2, с. 1–3, 8–9].

ii. фізичні та юридичні особи, що виконують функції державного управління або наділені владними повноваженнями відповідно до чинного законодавства; *офіційні документи* – інформація, записана в будь-якій формі, випущена чи отримана, яка перебуває на балансі органів влади та пов'язана з будь-якими державними чи адміністративними функціями, за винятком документів, що знаходяться на стадії підготовки.

II. *Охоплення рекомендації* (у R (81) 19 цей пункт описано як «*have a right to obtain, on request, information held by public authorities other than legislative bodies and judicial authorities*»).

1. Вона стосується *тільки* офіційних документів, що знаходяться на балансі органів влади. Однак держави-члени мають право визначити відповідно до норм національного законодавства, наскільки ці положення стосуватимуться установ законодавчої та судової влади (у принципі I *Рекомендації № R (81) 19* вони мали б повністю виключатися з юрисдикції закону FOI – «*other than legislative bodies and judicial authorities*») [4; 11].

2. Зазначена рекомендація не впливає на екземпції щодо доступу до інформації, вказані в Конвенції ЕТС № 108 [4; 11].

III. *Загальні принципи*: держави-члени повинні гарантувати кожному право на доступ до офіційних документів за запитом, застосовуючи принцип недискримінації, включаючи національність (у п. IV R (81) 19 згадується принцип рівності) [2, с. 1–3, 8–10; 4].

IV. *Можливі обмеження* в доступі до офіційних документів – стандарти щодо екземпцій. Згадуючи принцип V *Рекомендації № R (81) 19*, слід зауважити, що пункти № 1–4 та 9 R (2002) 2 фактично повторюють його, інші 5 є цілком новими [4; 11]:

1. Держави-члени мають право в деяких випадках накладати їх, якщо вони офіційно визначені законом та співрозмірні з метою їх захисту. До таких належать:

– національна безпека, оборона та міжнародні стосунки;

– громадський порядок;

– інформація стосовно запобігання злочинної діяльності та її розслідування;

– приватність та інші законні інтереси [4];

– комерційні та інші економічні інтереси, державні або приватні [4];

– обмеження з урахуванням необхідності дотримання рівності сторін судових процесів;

– деякі аспекти, пов'язані з охороною навколишнього середовища;

– екземпції щодо заходів інспекції та нагляду, які здійснюються органами влади;

– економічна, монетарна та валютна політика держави;

– конфіденційність консультацій між/з органами влади протягом підготовки певних справ, чи документів [4].

2. Відповідно до п. 2 параграфу IV цієї рекомендації доступ до адміністративних документів може обмежуватися згідно з п. 1 параграфу IV, якщо це може вчинити шкоду в будь-якому з 10 наведених вище випадках, а також у разі того, коли переважуючий суспільний інтерес є відсутнім.

3. На кожен із видів екземпцій повинен існувати часовий ліміт, який визначається державами-членами самостійно [2, с. 3–5, 8–12; 4].

V. *Запити на інформацію* – положення щодо запитів на інформацію та основні стандарти в Рекомендації R (2002) 2. У порівнянні з R (81) 19, де згадується про можливість подачі такого звернення (п. I.), відсутність необхідності його мотивації (п. III), обов'язок органів влади мотивувати відмову (п. VII) та право на оскарження цього рішення (п. VIII), принципи щодо запитів у параграфах V–VIII R (2002) 2 значно більше доопрацьовані. Відповідно до п. V:

1. запитувач не зобов'язаний надавати причини для надання йому/їй доступу до офіційних документів [2, с. 3–5, 8–12; 4; 11].

2. формальності повинні зберігатися на мінімумі [2, с. 3–5, 8–12; 4; 11].

VI. *Обробка запитів* (деякі із цих положень присутні в *Рекомендації R (81) 19*, деякі є цілком новими):

1. запит на інформацію стосується будь-якого органу влади, на балансі якого знаходиться цей документ;

2. обробка звернень здійснюється за принципом рівності (аналогічно принципу № IV Рекомендації № R (81) 19);

3. обробка має відбуватися оперативно; рішення досягається, повідомляється та виконується впродовж чітко визначеного часового проміжку, визначеного в законі FOIA (про це також ідеться в принципі VI R (81) 19);

4. якщо орган, якому надійшов запит, не володіє таким документом, уповноважені особи мають за можливості скерувати запитувача до установи, яка має його на балансі; [2, с. 3–5, 8–12; 4; 11].

5. органи влади мають допомогти особі визначити запитаний документ, наскільки це можливо, однак не зобов'язані виконати це, якщо ці матеріали неможливо ідентифікувати;

6. органи влади можуть відхилити запит на певний офіційний документ, якщо запит є очевидно не обґрунтованим;

7. органи влади мають мотивувати відмову в разі ненадання тих чи інших матеріалів повністю або частково (відповідно до класифікації італійської правозахисної організації «*Diritto di Sapere*» – *partial refusal* / *full refusal*) [2, с. 3–5; 8, с. 12; 4].

VII. *Форми доступу до офіційних документів* (новий пункт, Рекомендація № R (81) 19 не містить таких положень):

1. Якщо доступ до офіційного документа надано, орган влади зобов'язується дозволити особі ознайомитись з оригіналом або отримати копію в залежності від бажання запитувача;

[3] в оригінальному документі нумерація подана римськими цифрами і малими літерами латиниці, що збережено і тут.

2. Якщо екземпція стосується лише частини документа, то іншу частину слід відкрити для запитувача. Проте якщо частковий доступ до нього, виключаючи увесь «заборонений» матеріал, не має змісту, то документ не є обов'язковим для публікації.

3. Уповноважена установа може надати доступ до тих чи інших матеріалів у будь-який інший шлях (наприклад, в електронному форматі на мережевих ресурсах) [7, с. 83, 102–103, 5–14].

VIII. *Платня за доступ до адміністративної інформації* (новий пункт, Рекомендація № R (81) 19 не містить таких положень):

1. Консультація «на місці» (усередині певної державної установи), що передбачає використання оригіналів документів, як правило, безкоштовна.

2. Певна сума може стягуватися для виготовлення копій матеріалів, відповідно обґрунтована та не повинна перевищувати дійсну вартість роботи, проведеної над тим чи іншим документом [7, с. 102, 5–7, 10–14].

IX. *Процедура перегляду* (принцип VIII *Рекомендації № R (81) 19* передбачає можливість оскарження рішень, однак конкретних директив із цього приводу не надає – «*…any refusal should be subject to review on request*»):

1. Запитувач, чиє звернення повністю/частково відхилене (проігнороване або розглянуте із запізненням), має право звернутися з приводу процедури перегляду в судову установу або інший незалежний орган, визначений у законі FOI;

2. Заявник має право на недорогу та оперативну процедуру розгляду, включаючи повторний розгляд в уповноваженій установі або відповідно до п. 1 параграфу IX. [7, с. 83, 102–103, 5–7, 10–14].

X. Додаткові інструкції (в оригіналі *Complementary measures*) – заходи, за допомогою яких держави-члени Євросоюзу зможуть підвищити ефективність імплементації FOI-законодавства (новий пункт, Рекомендація R (81) 19 аналогічних положень, за винятком узагальнюючого речення преамбули «*utmost endeavour should be made*», не має, крім того, не вказується, які саме зусилля для цього потребуються) [7, с. 83].

1. Держави-члени повинні здійснити необхідні міри з метою виконання таких завдань:

– інформувати суспільство про його право на доступ до інформації та способи користування ним;

– забезпечити компетентність чиновників у виконанні їх обов'язків під час імплементації закону FOIA [7, с. 102–103, 5–7, 10–14];

– подбати, щоб заявники мали можливість скористатися цим правом;

2. Відповідно, органам влади слід виконувати такі завдання:

– обробляти документи ефективно та таким чином, щоб забезпечувати доступ до них у найлегший спосіб;

– встановлювати чіткі й зрозумілі правила для збереження та знищення їх документів;

– наскільки це можливо поширювати інформацію стосовно справ та діяльності, за яку вони відповідають.

XI. *Інформація, яка передається в публічний доступ за ініціативою органів державної влади* (*Рекомендація R (81) 19* не містить положень з активної публікації адміністративних документів): органи влади, відповідно до параграфу № XI, повинні, з власної ініціативи приймати необхідні заходи щодо публікації адміністративної інформації, якщо це в інтересах народу, та сприяти забезпеченню транспарентності органів державного управління та ефективності їх роботи [7, с. 83, 102–103, 5–7, 10–14].

Висновки. Безперечно, Рекомендація № R (2002) 2 є величезним кроком уперед порівняно з R (81) 19, однак у неї є також свої недоліки, наприклад строки розгляду звернень «віддані на відкуп» членам Євросоюзу без вказання жодних часових стандартів, що, відповідно, є на совісті самих держав-членів Євросоюзу, а отже, немає конкретно визначених стандартів. Так, строк розгляду у *Фінляндії* становить 14 (+14) діб, а у *Франції* – 30 (+30); процедура несудового оскарження також не окреслена чітко, у ній немає положень щодо наявності FOI-комісій або осіб, уповноважених до розгляду (наприклад, «*інформаційні комісари*» у Великій Британії). Відкритим залишається й питання юрисдикції FOIA щодо органів законодавчої та судової влади, що залишається «дитячою хворобою» навіть Конвенції Ради Європи № CETS 205. [3; 8]. Більшість інших параграфів Рекомендації на противагу вищеописаним недолікам доволі відчутно прогресували в порівнянні зі старим документом [3; 8].

Список використаної літератури

1. A4ID – Advocates for International Development : The Aarhus Convention. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://a4id.org/sites/default/files/user/Aarhus%20Convention_0.pdf.

2. Council of Europe: Access to official documents Recommendation, Rec (2002) 2 of the Committee of Ministers and explanatory memorandum. (02.2003) [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/Doc/H-Inf%282003%29003_en.pdf.

3. Council of Europe: Council of Europe Convention on Access to Offical Documents (Tromso, 18.VI.2009), Full text. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/205.htm.

4. Council of Europe: Recommendation No. R(2002)2 of the Committee of Ministers to member states on access to official documents [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=262135.

5. Council of Europe: Council of Europe Convention on Access to Offical Documents (Tromso, 18.VI.2009), Explanatory Report [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Reports/Html/205.htm.

6. Council of Europe Parliamentary Assembly: Thirteenth Ordinary Session (Second Part), 27 September – 8 October 1978 : Documents and Working Papers. Volume III. Documents 4174-4198 / Council of Europe. – Strasbourg : Council of Europe, 1978.

7. Council of Europe Parliamentary Assembly: Thirty-first Ordinary Session (Third Part), 29 January – 3 February 1979. Official Report of Debates. Volume III. Sittings 19 to 25 / Council of Europe. – Strasbourg : Council of Europe, 1979 – 983 p.

8. FreedomInfo.org: 12 European Countries Sign First International Convention on Access to Official Documents (19.06.2009) [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.freedominfo.org/2009/06/12-european-countries-sign-first-international-convention-on-access-to-official-documents/.

9. Janssen, K. The Availability of Spatial and Environmental Data in European Union. At the Crossroads between Public and Economic Interests: методичний посібник / K. Janssen. – Alphen aan den Rijn : Kluwer Law International B.V., 2010 – 624 p.

10. Parliamentary Assembly of the Council of Europe: Recommendation 854 (1979) on access by the public to government records and freedom of information. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://assembly.coe.int/main.asp?Link=/documents/adoptedtext/ta79/erec854.htm.

11. Parliamentary Assembly of the Council of Europe: Recommendation No. 81 (19) of the Committee of Ministers to Member-States on the access to information held by public authorities. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/doc/cm/rec%281981%29019_EN.asp.